

Czine Ágnes

AZ ÜGYÉSZSÉG SZEREPE A BÜNTETŐELJÁRÁSBAN KÜLÖNÖSEN AZ ELŐKÉSZÍTŐ ÜLÉS HATÉKONYSÁGÁBAN

TÖRTÉNELMI ELŐZMÉNYEK

A királyi ügyészség létrehozását rögzítő törvény Csemegi Károly nevéhez kötődik, de le kell szögezni, hogy a magyar igazságszolgáltatás megteremtésének vitathatatlanul kiemelkedő jelentőségű állomása és állócsillaga volt a bírói hatalom gyakorlásáról szóló 1869. évi IV. törvénycikknek¹ az elfogadása, amely történeti alkotmányunk² egyik legfontosabb forrásának tekinthető.

Ez a törvény deklarálta világosan és egyértelműen a hatalmi ágak szétválasztását: „Az igazságszolgáltatás a közigazgatástól elkülönítettik. Sem a közigazgatási, sem a bírói hatóságok egymás hatáskörébe nem avatkozhatnak.”³ Ezzel a törvény megnyitotta az utat a polgári igazságszolgáltatás és a modern bírósági rendszer kiépítése előtt.⁴

¹ Az Alkotmánybíróság több döntésében kiemelte, hogy az 1869. évi IV. törvénycikk kiemelt jelentősége abban áll, hogy hazánkban elsőként rendezte átfogóan a bírói függetlenség legfontosabb garanciáit: személyi oldalon a kinevezés és a felmentés, a hivatalból való elmozdítás vagy az áthelyezés, és az előmenetel szabályai; szervezetenként pedig a hatásköri elkülönítés. Az Alkotmánybíróság ezért hangsúlyozta: a bírói függetlenség és az ebből eredő elmozdíthatatlanság elve nemcsak az Alaptörvény tételes szabálya, hanem a történeti alkotmány vívmányai közé is tartozik. Így olyan értelmezési alapelv az Alaptörvény előírása alapján, amely mindenkre kötelező, és amelyet az Alaptörvény más szabályai lehetséges tartalmának feltárásakor alkalmazni kell. {33/2012. (VII. 17.) AB határozat, Indokolás [80].}

² Az Alkotmánybíróság értelmezésében „a magyar történeti alkotmány konszolidált értelmezésének minimumához tartozik annak elfogadása, hogy a XIX. században végbement polgári átalakulást konstituáló törvények a történeti alkotmány részét képezik. E törvények teremtették meg – nem jelentéktelen előzmények után – azt a szilárd jogintézményi alapot, amelyre a modern jogállam épül.” {33/2012. (VII. 17.) AB határozat, Indokolás [75].}

³ 1869. évi IV. törvénycikk 1. §.

⁴ Ezt követően az 1871. évi VIII. törvénycikk rendezte a bírák és bírósági hivatalnokok felelősségét, az 1871. évi IX. törvénycikk a bírák és a bírósági hivatalnokok áthelyezése és nyugdíjazása körüli eljárás

A királyi ügyészség felállításáról szóló 1871. évi XXXIII. törvénycikk megalkotása is teljes egészében illeszkedett a haladó és újszerű igazságszolgáltatás kiépítésének a folyamatába. Kijelenthető, hogy ez a törvénycikk teremtette meg a modern ügyészség alapjait annak kifejezésre juttatásával, hogy a társadalmi rendet sértő magatartások miatti fellépés az államot képviselő ügyészség feladata.

Polt Péter ezt úgy fogalmazta meg, hogy „[a] magyar törvényhozás a királyi törvényszékek és királyi járásbíróságok felállításával egy időben hozta létre a centralizált és professzionálisan működő ügyészséget, azzal a legfőbb feladattal, hogy az igazságszolgáltatásban az állam közérdekeit képviselje”.⁵ Magyarországon az ügyészi teendőket a törvényhatósági tiszti ügyészek és az uradalmi ügyészek teljesítették az 1871. évi XXXIII. törvénycikk hatálybalépését megelőzően. A tiszti ügyészek feladatkörébe a büntetőjog területén a vád alá helyezés és a vád képviselése tartozott, valamint a büntetések végrehajtásának ellenőrzése. Emellett ugyanakkor egyes ügyekben eljárhattak a védelem oldalán is, és magánszemélyek részére ügyvédi megbízásokat is teljesíthettek.⁶ Gondolom, hogy ez a többes eljárási szerephalmozás időnként érdekes, valós helyzeteket teremtett és határtalan lehetőségeket nyitott a jog „feltárására” és a jogalkalmazásra. Erre a jogi helyzetre abszolút igaz az a török közmondás, hogy: „Ha bírád a vádlódot, Isten legyen a védőd.”

Tulajdonképpen az 1871. évi XXXIII. törvénycikk is megerősítette a hatalmi ágak szétválasztását, mert e törvénycikk hatálybalépése előtt az igazságszolgáltatás funkciói nem különültek el egymástól. Mivel a vizsgálat és a vád, sőt olykor a védelem is ugyanabban a kézben összpontosult, ezért ez volt az elsődleges indoka annak, hogy a 19. század második felében elengedhetetlenné vált egy olyan szerv, szervezet megteremtése, amely a közvád kizárólagos képviselőjére jogosult. Miképpen azt az 1871. évi XXXIII. törvénycikk indokolása is kiemeli: „[á]ltalánosan el van ismervé annak szükségessége, hogy a bűnvádi perben működő közegek közt a teendők akként osztassanak fel: hogy a bíró, közvádlo

szabályozását, az 1871. évi XXXI. és XXXII. törvénycikk az első folyamodású bíróságok működését, az 1874. évi XXIV. törvénycikk a gyakorlati bírói vizsga szabályait, az 1883. évi XXXIII. törvénycikk a törvénykezési szünetet.

⁵ POLT 2024: 55.

⁶ Ezt követően az 1871. évi VIII. törvénycikk rendezte a bírák és bírósági hivatalnokok felelősségét, az 1871. évi IX. törvénycikk a bírák és a bírósági hivatalnokok áthelyezése és nyugdíjazása körüli eljárás szabályozását, az 1871. évi XXXI. és XXXII. törvénycikk az első folyamodású bíróságok működését, az 1874. évi XXIV. törvénycikk a gyakorlati bírói vizsga szabályait, az 1883. évi XXXIII. törvénycikk a törvénykezési szünetet.

és védő külön természetű teendői elválasztassanak és egymástól független közegekre bízassanak. Csak is így lehetséges, hogy feladatának mindegyik tökéletesen megfeleljen.”⁷

Az 1871. évi XXXIII. törvény legvitatottabb rendelkezése⁸ folytán az ügyészség közvetlenül az igazságügyi miniszternek volt alárendelve.⁹ Ennek hivatalos indokolása szerint mindez a miniszteri felelősség elvéből következett. Az igazságügyi miniszter ugyanis az állam érdekeinek elsődleges védelmezője, és ebből következik, hogy közegeit e célra szabadon választhassa, vagy szükség esetén elmozdíthassa. Ez a szabályozás az ügyészség alkotmányos helyzetét alapvetően határozta meg.¹⁰

Polt Péter ezzel kapcsolatban megállapította, hogy „[a]z új jelenleg hatályos szabályozás alapját az Alaptörvény adja meg, amely azzal, hogy az ügyészséget az igazságszolgáltatás közreműködőjeként határozza meg, régi kívánalmaknak elegendő téve új fejezetet nyitott az ügyészség történetében”.¹¹

Eredetileg az 1871. évi XXXIII. törvény csak a bűnvádi és fegyelmi ügyekben¹² adott hatásköröket az ügyészségnek. Egyúttal a feladatkörébe utalta a bírósági börtönök feletti felügyeletet.¹³ A közérdek védelmében történő ügyészi fellépés a későbbi törvényekben jelent meg. Ezen közérdekvédelmi funkció keretében az ügyészség többek között részese lett az ügyvédek¹⁴, közjegyzők¹⁵

⁷ 1871. évi XXXIII. törvénycikk miniszteri indokolás.

⁸ NÁNÁSI 2011: 42.

⁹ Az 1871. évi XXXIII. törvénycikk 5. §-a szerint „[a]z ügyészség a bíróságtól független és közvetlenül az igazságügyi miniszternek van alárendelve. A kir. ügyészség tagjainak szolgálati viszonyát egymás közt és az igazságügyi miniszter irányában, a mennyiben a törvény nem intézkedik, az igazságügyi miniszter szabja meg.”

¹⁰ CZINE 2021: 355–356.

¹¹ POLT 2024: 59.

¹² A bírák és bírósági hivatalnokok felelősségéről szóló 1871. évi VIII. törvénycikk 37. §-a alapján „[a] közbíró teendőit mindenik fegyelmi bíróság mellett az annál alkalmazott ügyész teljesíti”.

¹³ Az 1871. évi XXXIII. törvénycikk 25. §-a alapján „[a]z ügyész a törvényszéki fogház fölött felügyel, és őrködik különösen, hogy a foglyokkal való bánásmód, azok őrzete, élelmezése, ruházata, a fogházak tisztán tartása, és egyáltalában a fogházi házrend és fegyelem iránt fennálló törvényes rendeletek pontosan végrehajtassanak, és e végett a fogházakat havonként legalább egyszer megvizsgálja”.

¹⁴ Az ügyvédi rendtartás tárgyában hozott 1874. évi XXXIV. törvénycikk 79. §-a szerint „[a] fegyelmi eljárás vagy a kamara ügyészének kívánatára, vagy magánosok panaszára, vagy valamely bíróság, királyi ügyész avagy egyéb hatóság feljelentésére, de mindig a vádlott és a kamarai ügyész meghallgatása után, az illető fegyelmi bíróság által rendelhető el”.

¹⁵ A királyi közjegyzőkről szóló 1874. évi XXXV. törvénycikk 192. §-a szerint „[a] közbíró teendőit a fegyelmi bíróság székhelyén alkalmazott kir. ügyész teljesíti”.

és közigazgatási tisztviselők¹⁶ elleni fegyelmi eljárásoknak.¹⁷ A házassági jogról szóló,¹⁸ majd a polgári perrendtartásról szóló törvények¹⁹ alapján polgári peres eljárásban is közreműködhetett.

Alapvetően érintette az ügyészség szervezetét és feladatait a Bűnvádi perrendtartásról szóló 1896. évi XXXIII. törvénycikk (a továbbiakban: Bp.) elfogadása.²⁰ A Bp. a vádrendszer elvét érvényre juttatta. Ez pedig maga után vonta, hogy a négyszintű bírósági szervezet valamennyi fokán szükségessé vált az ügyészi közreműködés. Így egyértelművé vált az is, hogy a Bp. már az ügyészi feladatok körében rendelkezett arról, hogy a nyomozást az ügyész rendeli el és irányítja, és annak megszüntetése is ügyészi hatáskörbe tartozott. Az ügyész közvádlói jogkörében vádat emelt, de annak képviselését meg is tagadhatta, a vádat pedig módosíthatta vagy elejthette. Nagyon fontos rendelkezése volt a kódexnek az is, hogy az ügyész jelenléte nélkül a főtárgyalást nem lehetett megtartani.²¹

A 2017. ÉVI XC. TÖRVÉNY: AZ ÜGYÉSZI SZEREPEK MÓDOSULÁSA

Világosan látható, hogy az első büntető perrendtartásunk,²² amely mindenképp mérföldkőnek számított – 1900. január 1. napján lépett hatályba – alapvetően meghatározta az ügyészség feladatait, elhelyezve és kijelölve azokat a cöveket és cölöpöket, amelyeket követve végezte és végzi az ügyészség a feladatait.

¹⁶ A közigazgatási tisztviselők, a segéd- és kezelő személyzet tagjai elleni fegyelmi eljárásról szóló 1886. évi XXIII. törvénycikk 16. §-a alapján „[h]a a közigazgatási uton az arra fentebbiek szerint jogosult hatóságok valamelyike által elrendelt vizsgálatból az tűnnék ki, hogy a fenforgó cselekmény nem csupán fegyelmi eljárás útján megtorolható vétséget, hanem a fennálló törvények és törvényes szabályokhoz képest büntetendő cselekményt képez: akkor azon esetben, ha a fenforgó vétség már tisztán fegyelmi szempontból is, a hivatalból való elbocsátás kimondását teszi szükségessé, a fegyelmi eljárás a büntető eljárásra való tekintet nélkül folytatandó és befejezendő; de a közigazgatási bizottság fegyelmi válaszmánya által a királyi ügyészség [...] a büntető eljárás megindítása végett szükséges adatok közlése mellett értesítendő.”

¹⁷ CZINE 2021: 355–356.

¹⁸ 1911. évi I. törvénycikk a polgári perrendtartásról 644. §.

¹⁹ 1911. évi I. törvénycikk a polgári perrendtartásról 644. §.

²⁰ DOMOKOS 2024: 40.

²¹ Bp. 383. §.

²² 1896. évi XXXIII. törvénycikk a bűnvádi perrendtartásról.

Gondolok itt a Bp. normái alapján az ügyésznek a nyomozás irányítására, a vád képviselőtére, a börtönök felügyeletére és később a közérdekvédelemre vonatkozó tevékenységére is.

Mint ismeretes, a 6. büntetőeljárás törvényünk 2018. július 1. napjától hatályos.²³ A két kódexet – a Bp.-t és a hatályos Be.-t – párhuzamba állítva az is tetten érhető, hogy az első Bűnvádi perrendtartásban és a hatályos büntetőeljárás törvényben az ügyész szerepe számos tevékenységben azonos, illetve a büntetőeljárás megindulásától a büntetés-végrehajtásig folyamatos és meghatározó az ügyési funkció- és felelősségvállalás.

Miként a Bp., a hatályos Be.²⁴ hatálybalépése is számos változást hozott az alapvető ügyési funkció- és felelősségvállalás tekintetében. Az első jelentős változás a nyomozás két részre bontása, amely nemcsak abban realizálódott, hogy felderítésre²⁵ és vizsgálatra osztották a nyomozást,²⁶ hanem abban is, hogy megváltoztatták a nyomozási, ügyészégi hatásköröket, és ezzel a korábbi felelősségvállalás kérdését is megbontották. Míg a Bp. világosan kifejezésre juttatta, hogy az ügyész saját feladatai körében rendelkezett a nyomozás elrendeléséről, irányításáról, valamint megszüntetéséről, addig a hatályos Be. erre vonatkozó normái a nyomozási, ügyészégi hatásköröket és ezzel a felelősségvállalást is megbontották. A nyomozásnak ebben a szakaszában az ügyesség a nyomozás feletti törvényességet biztosítja úgy, hogy ebben a felderítéssel szakaszban a nyomozó hatóság önállósága realizálódik. Az ügyésznek épp a törvényesség érvényre juttatása miatt léteznek különböző feladatai.²⁷ Azonban

²³ 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról.

²⁴ 2017. évi XC. törvény a büntetőeljárásról.

²⁵ 2017. évi XC. tv. LX. fejezet.

²⁶ 2017. évi XC. tv. LX. fejezet.

²⁷ 2017. évi XC. tv. 26. § (2) és (3) bekezdés: „(2) Az ügyesség felügyeleti jogkörében
a) a nyomozást vagy a feljelentés kiegészítését a nyomozó hatóság önálló eljárására utalhatja,
b) a nyomozó hatóság eljárásának törvényességét ellenőrzi,
c) a nyomozó hatóság törvénysértő határozatát megváltoztathatja, vagy hatályon kívül helyezheti,
d) megállapíthatja, hogy a nyomozó hatóság az eljárási cselekményt törvénysértően végezte el vagy törvénysértő intézkedést tett,
e) a megállapított törvénysértés orvoslására a nyomozó hatóságot felhívja,
f) az e törvényben meghatározott esetekben eljárási cselekmény elvégzését vagy határozat meghozatalát engedélyezheti,
g) a nyomozó hatóság határozata, valamint a gyanúsítás ellen bejelentett panaszt elbírálja,
h) az eljárás elhúzódnása miatt a nyomozó hatósággal szemben előterjesztett kifogást elbírálja,
i) az eljárási cselekményeknél jelen lehet, a nyomozás ügyiratainak bemutatását kérheti. Az ügyesség az irányítási jogkörében pedig az alábbi intézkedések megtételére jogosult.

az ügyészségnek változatlanul biztosított az a hatásköre, hogy bármely ügyben magához vonhatja a nyomozást.²⁸

A vizsgálati szakaszban viszont a nyomozás már teljes egészében az ügyészi irányítási jogkörbe tartozik, és ezt az ügyészi instrukciók alapján végzi. Belovics Ervin a törvénymódosítást követő vizsgálat tudományos kutatása alapján megállapította, hogy az új rendszer nem határidőbarát, sőt az eljárási határidők hiánya vagy korlátozott ténye a felderítési szakasz elhúzódasát eredményezte.²⁹

A tanulmány keretei nem adnak lehetőséget arra, hogy részletesen kifejtssem az ügyészségnek a hatályos büntetőeljárási törvényünkben való új és megváltozott szerepét, amelynek a jogértelmezése, a követendő joggyakorlat kialakítása és teljesítése újabb komoly szakmai munkát igényelt. Gondolok itt a vádirattal kapcsolatos változásokra,³⁰ a törvényes vádfogalom hiányára, az egyezségkötés megváltozott szabályaira³¹ és az egyezségkötés utáni vádemelésre,³² a diverziós lehetőségekre, vagyis a korábbi vádhalasztás helyébe lépő feltételes ügyészi felfüggesztés megváltozott rendszerére, az ügyészségi egyszerűsített eljárásokra,³³ és még sorolhatnám.

(3) Az ügyészség irányítási jogkörében pedig

- a) megteheti a (2) bekezdésben meghatározott intézkedéseket, vagyis a felügyeleti jogkörében megtehető intézkedéseket
- b) a nyomozó hatóságot eljárási cselekmény elvégzésére utasíthatja,
- c) eljárási cselekmény elvégzését megtilthatja,
- d) a nyomozó hatóság határozatát megváltoztathatja, vagy hatályon kívül helyezheti,
- e) a nyomozó hatóságot határozat hozatalára utasíthatja,
- f) a nyomozó hatóságot az ügyészség határozatainak előkészítésére utasíthatja,
- g) eljárási cselekmény elvégzését vagy határozat meghozatalát előzetes jóváhagyáshoz kötheti,
- h) a nyomozó hatóságot beszámolásra kötelezheti.”

²⁸ 2017. évi XC. tv. 26. § (5) bekezdés.

²⁹ BELOVICS 2021: 341–342.

³⁰ A törvényes vád fogalma már nem található a hatályos törvényben. Ugyanakkor a tartalmának a törvényes elemeit az új Be. mégis felsorolja. Nem szerepel a Be.-ben az a feltétel, hogy a vádat az arra jogosult emelje, jöllehet ez a törvényes vád fogalmi része.

³¹ 2017. évi XC. tv. LXV. fejezet.

³² 2017. évi XC. tv. LXV. fejezet.

³³ Az ügyészi szakaszhoz köthető egyszerűsítő eljárások: (1) ügyészi intézkedés vagy határozat kilátásba helyezése, (2) közvetítői eljárás, (3) feltételes ügyészi felfüggesztés, (4) az egyezségi eljárás esetében az előzetes egyeztetési eljárás, (5) az együttműködő terhelt esetében az eljárás megszüntetése, (6) a bíróság elé állítás ügyészi szakasza, (7) a büntetővégzés meghozatalára irányuló eljárás ügyészi szakasza.

AZ ELŐKÉSZÍTŐ ÜLÉS FOGALMA, CÉLJA ÉS A
MEGALAPOZOTT MÉRTÉKES INDÍTVÁNY JELENTŐSÉGE

Az imént felsorolt, megváltozott normák okozta feladatok az ügyészség vonatkozásában is fontosak. Mégis, álláspontom szerint, 2018. július 1-je óta az egyik legnagyobb hatást a bírói ítélkezésre összességében a mértékes indítvány előterjesztésével gyakorolta és gyakorolja az ügyészség. Ennek a mértékes indítványnak az első megmérettetése az előkészítő ülésen dől el. A legfőbb ügyész az egységes ügyészégi joggyakorlat kialakítása érdekében azonnal megalkotta a 9/2018. (VI. 29.) legfőbb ügyészi utasítást, amely az előkészítő eljárással, a nyomozás felügyeletével és lebonyolításával kapcsolatos ügyészi feladatokról, valamint a végső intézkedésekről rendelkezik.

Az előkészítő ülés mint perkoncentráció megalkotásának jogpolitikai célja az eljárás gyorsítása volt.³⁴ A rendelkezésre álló statisztikai adatok ezt a célt teljes egészében igazolták. Úgy is mondhatjuk, hogy a törvényalkotás beváltotta e jogintézmény tekintetében az ehhez fűzött reményt.

A Be. 121–122. §-hoz fűzött törvényi indokolás értelmében „[a]z előkészítő ülés kötelező bevezetése és annak funkciója a törvény egyik kiemelkedő újítása, amely során a büntetőeljárás kimenetele és a bírósági eljárás menete érdemben befolyásolható. Ez a funkció a terhelt közvetlen, aktív és hiteles részvételét igényli [...]”. A Be. 325. §-hoz fűzött törvényi indokolás pedig azt rögzíti, hogy a törvény azért tartotta meg a vádiratnak a vádlott részére – továbbra is – a bíróság általi kézbesítésre vonatkozó szabályait, „mert ezzel garantálható, hogy a bíróság a kézbesítés idejének – és ezzel együtt az előkészítő ülés kitűzésére irányadó határidő kezdetének – az ismeretében, a védelem számára megfelelő idő biztosításával tehesse meg további intézkedéseit.” Az előkészítő ülés további „előkészítése” már azzal is realizálódik, hogy az ügyészség nem az előkészítő ülésen, hanem a vádiratban közli a mértékes indítványát.

Álláspontom szerint az előkészítő ülés olyan, a büntetőeljárás gyorsítását célzó, nyilvános ülés, jogintézmény, ahol perkoncentrációs céllal egyértelművé válik a büntetőeljárás további iránya, lefolytatása attól függően, hogy az ügyészség tesz-e a vádiratban vagy legkésőbb az előkészítő ülésen mértékes indítványt, vagyis ez az indítvány a büntetés vagy intézkedés nemére és tartamára, illetve mértékére irányuló indítvány-e. Azzal a kioktatással és később feltétellel, hogy

³⁴ 2017. évi XC. tv. 121–122. §-ához fűzött törvényi indokolás.

a vádlott az előkészítő ülésen beismerheti – abban a bűncselekményben, amely miatt ellene vádat emeltek – a bűnösségét, a bűncselekmény elkövetését, és lemond-e a tárgyalás tartásához fűződő jogáról.

Amennyiben ennek következtében a bíróság a vádlottnak a bűnösség beismerésére vonatkozó nyilatkozatát elfogadja,³⁵ akkor ennek az a nagyon nyomatékos következménye, hogy a bíróság már nem vizsgálja a vádirati tényállás megalapozottságát és a bűnösség kérdését.³⁶ Ezen tényekből is látható, hogy az ügyészégi mértékes indítványnak óriási jelentősége van a bírósági eljárás mikénti lefolytatásának az alakításában. Mindamellet a mértékes indítvány jelentősége nem csak abban érhető tetten, hogy az ügyészség megteszi-e a mértékes indítványát, vagy sem, és ezzel már választási lehetőséget ad a terheltnek a bizonyítás mellőzése és egy gyorsabb eljárás tekintetében vagy a bizonyítással élés vonatkozásában. Meggyőződésem szerint az ügyészségnek a mértékes indítvány megtételénél – az állam büntetőjogi igényét és a jogintézmény célját, lényegét szem előtt tartva – az a felelőssége is hangsúlyossá válik, hogy olyan indítványt³⁷ tegyen, amely a terhelt vonatkozásában is indokoltta és vonzóvá teszi, hogy ne válassza a hosszabbnak tűnő védekezési, bizonyítási eljárást.

Szakmai körökben elhangzik, hogy a mértékes indítvány megtételénél nincs olyan jelentősége a büntetés, intézkedés mértékének, tartamának, ugyanis a bíróságnak lehetősége van arra, hogy az ügyészi mértékes indítványnál enyhébb büntetést szabjon ki. Ezzel az érveléssel nem értek egyet, mert a vádlott, védő először a mértékes indítvánnyal „találkozik”, és semmilyen garancia sincs arra, hogy a bíróság valóban enyhíti-e a mértékes indítványban meghatározott büntetés nemét, tartamát. Sőt arra is találtam példát,³⁸ hogy a másodfokú bíróság a törvény kötelező rendelkezése ellenére³⁹ ügyészi súlyosításra vonatkozó fellebbezésnek helyt adva súlyosította a mértékes indítvány alapján kiszabott büntetés tartamát. Ebben az esetben a rendkívüli jogorvoslatok közül csak a legfőbb ügyész által gyakorolt jogorvoslat a törvényesség érdekében útján lehetett a törvénysértést megszüntetni. Itt ugyanis nem a súlyosítási tilalom rendelkezései, hanem a Be. 10. § 15. pontjának (3) bekezdésében meghatározott hátrányosabb büntetés tilalmának a megsértését kellett orvosolni.

³⁵ 2017. évi XC. tv. 504. §.

³⁶ 2017. évi XC. tv. 500. § (2) bekezdés b. pont.

³⁷ A büntetés, intézkedés nemére, mértékére és tartamára vonatkozó indítvány.

³⁸ BH2023./353.

³⁹ 2017. évi XC. tv. 565. § (2) bekezdés.

Tényként megállapítható, hogy egyáltalán nem közömbös, sőt nagyon is fontos, releváns, hogy az ügyészség milyen büntetésre (intézkedésre) és milyen tartamú indítványt tesz a mértékes indítványában. Ez a feladat egy másfajta kihívást jelent az ügyészségnek, mert korábban ilyen kvázi büntetéskiszabást orientáló feladatot nem látott el. Jóllehet a bíróság dönt az indítvány elfogadásáról és az indítvány alapján a büntetés kiszabásáról, azonban az ügyészség indítványa abszolút determinálja a bírósági eljárást és büntetéskiszabást is két irányban. Egyrészt, mert a terhelt az ügyészségi mértékes indítvány alapján dönti el védekezik-e, vagy beismer-e. A „megajánlott” büntetés, intézkedés tartama, mértéke megfelelő-e számára a bűncselekmény beismeréséhez és így a tárgyalásról való lemondásához, vagy inkább tagadja, vagy részben tagadja a bűncselekmény elkövetését, és további bizonyítás lefolytatását, kirekesztését indítványozza. A másik determináció abban rejlik, hogy amennyiben a vádlott elfogadja az ügyészség által meghatározott mértékes indítványt, és beismeri a bűncselekmény elkövetését, a bíróságnak ez a mértékes indítvány, illetve az abban lévő büntetés, intézkedés az origója, a kiindulási pontja a büntetés, intézkedés alkalmazásakor, kiszabásakor.

A mértékes indítvány horderejét, súlyát jól példázza a Kúria egyik eseti döntése is, amely egyértelművé teszi, hogy amennyiben a vádlott beismeri ugyan a bűncselekmény elkövetését, lemond a tárgyalás tartásához való jogáról, de az ügyész nem teszi meg a mértékes indítványát, akkor ez nem alapozza meg a speciális szabályok szerinti büntetéskiszabást.⁴⁰ Másképp fogalmazva, ha a bíróság a terhelt ilyen nyilatkozatát a törvényi feltételek fennállása mellett elfogadja, és hiába alapozza az ítéletét ezen beismerő nyilatkozatra és az eljárás ügyirataira, az ügyészi mértékes indítvány hiányában a büntetést az általános szabályok szerint, a Btk. Általános és Különös Részében meghatározott rendelkezések alapján meghatározott büntetési tételkeret figyelembevételével kell meghatároznia. Az ügyészséget nem terheli kötelezettség arra nézve, hogy a kiszabott büntetés vagy intézkedés tartamára vagy mértékére meghatározott indítványt tegyen akkor, ha a terhelt az előkészítő ülésen a bűncselekmény elkövetését a váddal egyezően beismeri, és a tárgyaláshoz való jogáról lemond.

Az előkészítő ülés mint perkoncentráció megalkotásának jogpolitikai célja az eljárás gyorsítása volt.⁴¹ A rendelkezésre álló statisztikai adatok ezt a célt teljes

⁴⁰ BH2023/29.

⁴¹ 2017. évi XC. tv. indokolása.

1. táblázat. Az első fokú előkészítő ülésen befizetett peres ügyek számokban

	2018. év				2019. év				2020. év				2021. év				2022. év				2023. év				2024. év			
	Ebből				Ebből				Ebből				Ebből				Ebből				Ebből				Ebből			
	Befizetett peres ügyek száma összesen		Előkészítő ülésen befizetett ügyek		Befizetett peres ügyek száma összesen		Előkészítő ülésen befizetett ügyek		Befizetett peres ügyek száma összesen		Előkészítő ülésen befizetett ügyek		Befizetett peres ügyek száma összesen		Előkészítő ülésen befizetett ügyek		Befizetett peres ügyek száma összesen		Előkészítő ülésen befizetett ügyek		Befizetett peres ügyek száma összesen		Előkészítő ülésen befizetett ügyek		Befizetett peres ügyek száma összesen		Előkészítő ülésen befizetett ügyek	
	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%	db	%
Balassagyarmati Törvényszék	773	87	111,30	677	221	32,60	571	226	39,60	534	180	33,70	565	218	38,60	500	206	41,20	547	277	50,60							
Budapest Könyvelői Törvényszék	5 477	363	6,60	4 134	934	22,60	3 082	783	25,40	2 857	981	34,30	2 783	1 119	40,20	2 601	1 096	42,10	2 484	888	35,70							
Debreceni Törvényszék	2 471	118	4,80	1 670	434	26,00	1 243	394	31,70	1 206	435	36,10	1 020	332	32,50	1 245	381	30,60	1 408	407	28,90							
Egri Törvényszék	1 698	37	2,20	1 427	302	21,20	811	228	28,10	904	354	39,20	873	333	38,10	974	381	39,10	978	411	42,00							
Fővárosi Törvényszék	11 010	605	5,50	8 902	1 727	19,40	6 868	1 482	21,60	6 094	1 714	28,10	6 428	1 936	30,10	6 197	2 027	32,70	6 584	2 259	34,30							
Győri Törvényszék	1 807	139	7,70	1 428	438	30,70	1 200	374	31,20	1 198	417	34,80	1 575	576	36,60	1 483	502	33,90	1 182	469	39,70							
Gyulai Törvényszék	1 273	64	5,00	984	368	37,40	820	197	24,00	726	228	31,40	779	261	33,50	771	242	31,40	771	311	40,30							
Kaposvári Törvényszék	1 604	73	4,60	1 146	318	27,70	820	208	25,40	851	312	36,70	1 038	298	28,70	1 004	302	30,10	931	240	25,80							
Kecskeméti Törvényszék	2 954	241	8,20	2 344	859	36,60	1 919	637	33,20	1 876	636	33,90	1 877	701	37,30	2 130	879	41,30	2 249	880	39,10							
Miskolci Törvényszék	3 190	156	4,90	2 307	714	30,90	1 796	726	40,40	1 993	832	41,70	2 011	823	40,90	1 968	781	39,70	2 236	886	39,60							
Nyíregyházi Törvényszék	3 128	67	2,10	2 422	442	18,20	1 703	435	25,50	1 678	475	28,30	1 780	646	36,30	1 562	636	40,70	1 464	658	44,90							
Pécsi Törvényszék	1 710	77	4,50	1 439	355	24,70	1 313	377	28,70	1 114	339	30,40	1 215	465	38,30	1 125	434	38,60	1 167	482	41,30							
Szegedi Törvényszék	2 194	170	7,70	1 872	554	29,60	1 326	379	28,60	1 246	378	30,30	1 368	476	34,80	1 615	575	35,60	1 313	502	38,20							
Székesfehérvári Törvényszék	1 507	134	8,90	1 122	318	28,30	757	213	28,10	768	234	30,50	880	320	36,40	817	267	32,70	790	281	35,60							
Székszárdi Törvényszék	1 024	60	5,90	711	260	36,60	663	236	35,60	790	324	41,00	908	422	46,50	827	373	45,10	804	343	42,70							
Szolnoki Törvényszék	2 170	42	1,90	1 524	275	18,00	916	246	26,90	902	314	34,80	965	382	39,60	1 072	393	36,70	1 193	397	33,30							
Szombathelyi Törvényszék	1 073	57	5,30	720	181	25,10	575	160	27,80	600	198	33,00	618	201	32,50	642	230	35,80	667	236	35,40							
Tatabányai Törvényszék	1 501	64	4,30	1 228	192	15,60	693	192	27,70	750	287	38,30	765	301	39,30	914	387	42,30	779	300	38,50							
Teszparti Törvényszék	1 565	56	3,60	1 259	254	20,20	853	249	29,20	809	241	29,80	799	270	33,80	684	252	36,80	803	299	37,20							
Zalaegerszegi Törvényszék	995	39	3,90	719	239	33,20	635	217	34,20	598	210	35,10	558	230	41,20	633	247	39,00	614	234	38,10							
Összesen	49 124	2 649	5,40	38 035	9 385	24,70	28 564	7 959	27,90	27 494	9 089	33,10	28 805	10 310	35,80	28 764	10 591	36,80	28 964	10 760	37,10							

Forrás: Országos Bírósági Hivatal (2025. év)

egészében igazolták. Úgy is mondhatjuk, hogy a törvényalkotás beváltotta e jogintézmény tekintetében az ehhez fűzött reményt.

Abban, hogy ez megvalósuljon, az ügyészségnek óriási szerepe volt, ugyanis az ügyészség felismerte, hogy a törvényalkotónak egy másik, az eljárás gyorsítására megalkotott és újraszabályozott jogintézménye, az egyezség a gyakorlatban lényegében alig működik.

Az 1. táblázatban látható statisztikai adatok pontosan elénk tárják, hogy a jogintézmény és a törvény hatálybalépése óta eltelt 6 és fél év alatt az előkészítő ülésen befejezett ügyek aránya országosan az első félévi (2018. II. féléve) 5,4%-ról a 2024. év végén országosan már 37,1%-ra emelkedett. Történt ez oly módon, hogy közben az évente befejezett peres ügyek száma a 2020. évtől kezdődően átlagban 28 ezer ügy körüli befejezés volt, vagyis szinte azonos számú. Tényként megállapítható, hogy az 5,4%-ról, amely az első féléves (2018) időszak volt, a 2019. évben már 24,7%-ra, vagyis majdnem ötszörösére emelkedett az előkészítő ülésen befejezett ügyek százalékos aránya. Öt év múlva pedig az előkészítő ülésen befejezett ügyek aránya további 10%-kal nőtt, és megállapítható, hogy a 2024. évben már a büntető peres ügyek 37,1%-át, vagyis a peres ügyek több mint egy-harmadát a bíróságok előkészítő ülésen fejezték be.

ÖSSZEGZÉS

Úgy gondolom, hogy ebben a tanulmányban sikerült felvillantani, érzékeltetni az ügyészi mértékes indítvány tényének, tartalmának, hatásának és fontosságának a kivételes jelentőségét. A mértékes indítványról a bíróságnak a kötelezően megtartandó előkészítő ülésen kell döntenie, ahol az ügyésznek, vádlottnak jelen kell lennie. A védőnek csak akkor kell jelen lennie, ha az eljárásban egyébként részt vesz.

Álláspontom szerint a mértékes ügyészi indítvány jelentőségére tekintettel, a védelemhez való jog biztosítása akkor valósulhatna meg, ha a kötelező védői részvételt a törvényalkotó előírná. Az Alkotmánybíróság számos határozatában előírta a hatékony védelem fogalmát az alábbiak szerint:

„A védelemhez való jog alkotmányos büntetőeljárás alapelve az eljárás egész menetében számtalan részletszabályban ölt testet. A védelemhez való jog a büntető-eljárás alá vont személy azon jogaiban, illetve a hatóságok azon kötelezettségeiben

realizálódik, amelyek biztosítják, hogy a vele szemben érvényesített büntetőjogi igényt megismerje, arról álláspontját kifejtthesse, az igénnyel szembeni érveit felhozassa, a hatóságok tevékenységével kapcsolatos észrevételeit és indítványait előterjeszthesse, továbbá védő segítségét vehesse igénybe. A védelemhez való jog tartalmát képezik a védő azon eljárási jogosítványai, illetve a hatóságok azon kötelezettségei, amelyek részéről a védelem ellátását lehetővé teszik.”⁴²

Ahhoz, hogy a terhelt eldöntse, elfogadja-e a mértékes ügyészi indítványt, vagy a bizonyítás útját válassza még kisebb súlyú bűncselekményeket tartalmazó vádemelés esetén is – ahol nincs kötelező védelem –, a meghatalmazott védő tekintetében is komoly szakmai felelősséget jelent, akár egyvádoltas, akár többvádoltas ügyről beszélünk.

IRODALOMJEGYZÉK

- BELOVICS Ervin (2021): Az ügyészség feladatai a megújult büntetőeljárás tükrében. *Magyar Jog*, 68(6), 337–342.
- CZINE Ágnes (2021): A Királyi Ügyészségtől Magyarország Ügyészségéig 150 év távlatából, avagy az ügyészség alkotmányos helyzetének változásai. *Magyar Jog*, 68(6), 355–361.
- CSONTOS Laura (2022): Egyezség és előkészítő ülés a módosító novella tükrében. In KISS Tibor – DORNFELD László (szerk.): *Válogatás a Magyar Kriminológiai Társaság 2021 évben tartott online tanácskozásán elhangzott előadásokból*. Budapest: Magyar Kriminológiai Társaság, 11–20.
- DOMOKOS Andrea (2024): A Csemegi-kódex a „pompázatos kölni dóm”. In CZINE Ágnes (szerk.): *„Csemegi csak egy volt.” Csemegi Károly emlékkötet*. Budapest: Orac, 39–44.
- GELLÉR Balázs – BÁRÁNYOS Bernadett (2019): Az új Be. kapcsán a joggyakorlatban jelentkező egyes problémák az előkészítő ülés, a szakértő és a zár alá vétel szabályozásán keresztül. *Miskolci Jogi Szemle*, 14(2/1Klsz), 303–314.
- IBOLYA Tibor (2024): Ötéves büntetőeljárási törvényünk néhány gyakorlati tapasztalata. *Magyar Jog*, 71(3), 129–133.
- KÖHEGYI Eszter Barbara (2022): Az előkészítő ülés szilánkjai. In JUNG I Eszter (szerk.): *Büntetőjogi Tanulmányok. XXI. kötet*. Veszprém: MTA VTB, 44–55.
- NÁNÁSI László (2011): *A magyar királyi ügyészség története*. Budapest: Legfőbb Ügyészség.
- POLT Péter (2024): Csemegi Károly hatása a modern ügyészség kialakulására. In CZINE Ágnes (szerk.): *„Csemegi csak egy volt.” Csemegi Károly emlékkötet*. Budapest: Orac, 54–62.

⁴² 25/1991. (V. 18.) AB határozat, ABH 1991, 414; 8/2013. (III. 1.) AB határozat, Indokolás [26]; 3386/2024. (XI. 8.) AB határozat, Indokolás [23].